

KUNSKAP UTAN GRÄNSER

Strax före påsk kom boken Kunskap utan gränser. Antroposofisk filosofi i ett idéhistoriskt perspektiv (Kosmos förlag. Capris: 229 kr). Boken borde vara efterlängtd för dem som vill veta mera om tankarna bakom de antroposofiska verksamheterna i i exempelvis Järna och som tycker att Rudolf Steiners texter är för omfattande och svårforcerade. Bakom boken står Triolog tankesmedja med Pär Granstedt i spetsen. Han har samlat 12 specialister, mest pedagoger men också en agronom, en fysiker, en arkitekt och två läkare, som bidragit med var sitt avsnitt. Förordet har överlåtits till en tidigare ordförande i Antroposofiska sällskapet, som slår an stämningssackordet, att vi lever i en paradoxal tid där det både talas om individens frihet och ansvar men där vetenskapen samtidigt ser människan som en ofri produkt av arv och miljö. Han efterlyser ett paradigmskifte och ser boken som ett arbetsmaterial för kunskapsfrågor och öppnandet av nya perspektiv på människans väsen och kunskapens ska vi hellre säga möjligheter än gränser. Titeln syftar på den idétradition som starkt hävdar att vår möjlighet till kunskap har bestämda gränser. Pär Granstedt dominerar framställningen med sin innehållsrika presentation av de antroposofiska tankegångarna i förhållande till de senaste 200 åren av tankeverksamhet. Med alla sina referenser liknar den mest en litteraturstudie. I kontrast till den materialism som med Ernst Haeckel i spetsen växte fram i slutet av 1800-talet och den dualism av äldre datum, framför allt inom kristendomen, som talar om en andlig och fysisk värld separerad från varandra ställs Rudolf Steiners så kallade holistiska monism. Här hänger andligt och materiellt ihop lika tätt som subjekt och objekt, individen och hennes omvärld. Till tingen omkring oss hör också deras idéer och lagbundenheter som vi kan utforska genom vårt medvetande. Här finns alltså inte den klassiska åtskillnaden mellan ande och materia och tankar ses inte heller som enbart kemiska och elektriska processer, som i den materialistiska världsåskodningen. Även materialismen har råkat i gungning genom kvantfysikens forskningsrönm, enligt Granstedt. Materiens minsta beståndsdelar ses inte längre som så solida som Haeckel och de tidiga materialisterna trodde. Samtidigt tecknar Granstedt och en medförfattare bilden av de fenomenologiska och hermeneutiska vetenskaper, som sätter människans upplevelser i fokus. Här finns beröringspunkter med Steiner och hans föregångare Goethe, som betonade den direkta sinneserfarenhetens betydelse och forskarens förhållande till sitt studieobjekt. All vetenskap är i så motto subjektiv. Det är bättre att framhålla olika synsätt än att låsa sig fast i tron på en objektiv sanning.

Granstedt ser också Rudolf Steiner som ett barn av sin tid och lyfter fram sidor som nu verkar föråldrade, framför allt den Europa-centrerade historieskrivningen och talet om de olika folkens och rasernas historiska mission. Det är idag mera fruktbart att tala om kulturella och ideologiska skillnader än om olika raser, betonar Granstedt. Han erkänner också att den andevetenskap som Rudolf Steiner började utveckla i stort sett har stått stilla sedan mästarens tid. Däremot har de praktiska verksamheterna, främst på pedagogikens område, utvecklats desto mera. De meditationsövningar som Steiner gav har också använts flitigt både av antroposofier och andra intresserade runt omkring i världen, fast mera som led i en personlig utveckling. Så tillämpas meditationerna av studenter vid ett universitet i Massachusetts i USA, vilket framgår i en av artiklarna.

Medförfattarna betonar konstens och på ett sätt också religionens roll inom forskning och pedagogik. De ser positivt på och har utnyttjat etablerade kvalitativa forskningsmetoder, som framför allt dokumenterar försökspersonernas upplevelser. På lantbruksområdet har fokus lagts på olika gårdars unika situation och förutsättningar att lösa sina uppgifter. Betoningen ligger alltså på det individuella och unika, inte på att jämföra forskningsresultat och populationer som egentligen inte går att jämföra därför att förutsättningarna är så olika. Forskaren själv är inte heller objektiv och kan inte vara det. Med ett konstnärligt-inlevelsefullt och religiöst-moraliskt förhållningssätt kommer man längre än att dölja sig bakom en mur av förespeglad objektivitet. Så kanske vi kan sammanfatta artikelförfattarnas attityd.

Samtidigt som de ser positivt på möjligheterna att bedriva meningsfull forskning är de desto mer pessimistiska beträffande situationen inom framför allt pedagogik och medicin idag. Fokus ligger för mycket på new public management och evidensbaserad forskning. Allt ska renodlas och förenklas så att det blir möjligt att kontrollera och mäta. Inom skolan är det målformuleringar och testresultat som gäller medan eleverna blir allt mera trötta och omotiverade. Inom medicinen jämförs olika läkemedel och terapier med varandra för att få fram optimala resultat istället för att använda ett pluralistiskt synsätt där flera terapiformer kompletterar varandra. I ett par artiklar framläggs bevis på att konstnärligt övande kan öka skolbarns känsla av trygghet i sig själva och prestationsförmåga tvärtemot den allmänna uppfattningen, att konstnärliga

ämnen är överflödiga. Men var botnar då dagens kontrollmentalitet i? Myndigheters krav på besparingar och effektivitet skulle nog flera svara. Oförmåga att se långsiktigt skulle andra svara. Granstedt och hans medförfattare ser en djupare förklaring i vad de beskriver som en materialistisk förförståelse och tolkningsföreträdare i den vetenskapliga och offentliga debatt som rått i drygt 100 år. De ser nu tecken på och efterlyser vad Granstedt kallar ett post-materialistiskt paradigm, som radikalt kommer att förändra vår syn på människan och världen.

Didrik Wachenfeldt